

PROLETAREC

ŠTEV.—NO. 1050.

CHICAGO, ILL., 27. OKTOBRA, (OCTOBER 27,) 1927.

LETO—VOL. XXII.

VSEBINA.

ČLANKI.

Odmevi losangelske konvencije A. D. F.
Mehiška volilna kampanja v senci orožja.
"Delavski prijatelji" med sodniki.
Prohibicija revolverja.
Ameriški vtisi (Anton Kristan).
Stavka premogarjev v južnem Coloradu.
Rado Millich, ali mali in veliki tatovi.
Na povratku (John Olip).
Zmage nemških socialistov.

IZ NAŠEGA GIBANJA.

Shod v Kansasu bo enkrat novembra.
Kampanjski shod v Slov. nar. domu v Clevelandu.
"Vandrovcí tisočakov" za delavstvo in proti njemu.

Shod v Chicagu v spomin prve obletnice smrti E. V. Debsa dobro uspel.
Razprava o slovenskem časopisju v klubu št. 1 bo petek dne 28. oktobra.
Iz upravnistva.
Agitatorji na delu.

RAZNO.

Divji plameni (Tone Seliškar).
Vičipci.
NAŠI ODRI:
Gledalka ocenjuje "Poročno noč".
Koncert pevskega zbora "Zarja".
O dramatik na slovenskem odru v Pueblu.
Druga predstava "Poročne noči" bo v So. Chicagu.

Entered as second-class matter December 6, 1907, at the post office at Chicago, Ill., under the Act of Congress of March 3rd, 1879.

Published by Jugoslovanska Delavska Tiskovna Družba (Jugoslav Workmen's Publishing Co.) Izhaja vsak četrtek. Published Every Thursday. Naročnina (Subscription Rates: United States and Canada za vse leto (per year) \$3.00, pol leta (half year) \$1.75; Foreign-Countries, za leto (per year) \$3.50; pol leta (half year) \$2.00.
Address: PROLETAREC, 3639 W. 26th St., Chicago, Ill. — Telephone: ROCKWELL 2864.

KONFERENCE J. S. Z.

ZAPADNA PENNSYLVANIA,

v nedeljo, 30
oktobra v Moon

Run, pričetek ob 10. dopoldne.

BARBERTON, OHIO,

v nedeljo 30. oktobra v dvo-
rani samostojnega podpor-
nega društva "Domovina" ob 9:30 dopoldne.

WAUKEGAN, ILL.

v nedeljo 13. novembra v Slo-
venskem narodnem domu. Pri-
četek zborovanja od 10. dopoldne, popoldne program,
zvečer veselica.

Klubi J. S. Z. in podporna ter prosvetna društva, pri-
padajoča Izobraževalni akciji J. S. Z., naj gotovo izvolijo
zastopnike za konferenco svojega okraja. Udeležje naj se
jih tudi ostali člani J. S. Z. in drugi pristaši našega dela.

KONCERT PEVSKEGA "SAVA" ZBORA

v nedeljo 27. novembra

V DVORANI S. N. P. J.,

CHICAGO, ILL.

PROLETAREC

Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

ŠTEV.—NO. 1050.

CHICAGO, ILL., 27. OKTOBRA, (OCTOBER 27,) 1927.

LETO—VOL. XXII.

Upravištvo (Office) 3639 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone Rockwell 2864.

ODMEVI LOSANGELSKKE KONVENCIIJE AMERIŠKE DELAVSKE FEDERACIIJE.

Ameriška delavska federacija (American Federation of Labor) je bila ustanovljena kot zveza strokovnih in delavskih unij l. 1881. L. 1886 je bila reorganizirana ter dobila sedanje ime. L. 1897 je imela 264.000 članov. L. 1902 je prvič dosegla milijon članov, l. 1914 dva milijona, in l. 1920 nad štiri milijone. Po vojni so trusti začeli z navalom na unije in jih mnogo uničili. Borili so se z vidika današnjih časov in modernega industrializma, unije pa so odbijale napade s svojimi starokopitnimi metodami. Izgubile so okrog poldrug milijon članov že l. 1923 in še sedaj niso prebolele udarcev, da bi mogle v številu članstva zopet navzgor.

Poročilo odbora letošnji konvenciji A.D.F., ki se je vršila začetkom oktobra v Los Angelesu, pravi, da je imela l. 1926, oziroma ob času konvencije, 2.812.000 članov. Niti 20% ameriških delavcev in delavk ni v unijah, in v tem oziru so Zedinjene države izjema, kajti v drugih industrialnih deželah jih je organiziranih okrog 80%.

Pokojni Samuel Gompers, dolgoletni predsednik A.D.F., je usmerjal njena pota, ker je razumel Ameriko in njeno delavstvo boljše kakor pa njegovi kritiki. On je bil realist, in kot takega bi ga v početku njegovih aktivnosti v federaciji lahko pridobili za taktiko, kakršno zastopajo socialistično prežete delavske unije v Evropi. Toda kritiki iz ekstremnega tabora so ga odbili stran, pognali so ga med sovražnike socializma, in tako je A.D.F. postala organizacija zase, ustvarila si je svoje tradicije, svojo politiko in svoj amerikanizem. Mrzela je priselence in propagirala omejitve naseljevanja. Svoje aktivnosti je posvetila predvsem poklicnim delavcem. Tovarniško delavstvo je zemarjalo, za vzrok pa je navajala, da dokler bodo v tovarnah prevladovali tujerodni delavci iz Italije, balkanskih dežel, Rusije itd., je organizatorično delo v njih nemogoče. V praksi se je v mnogih slučajih izkazalo sicer drugače, kajti tujerodni delavci so bili pridobljeni v unijo lažje kot domačini, in v boju so bili izmed vseh najvztrajnejši. U. M. W., največja unija

v federaciji, je imela tedaj v svojih vrstah veliko večji odstotek tujerodcev kot domačinov.

Socialistična stranka je po raznih eksperimentih v boju proti gomperizmu skušala popraviti zmote ekstremistov s tem, da se je lotila praktičnega dela v unijah. Pomagala jim je s svojimi pet sto listi ki jih je imela tedaj, in dosegla, da je njen vpliv na članstvo vidoma rastle. Socialistična delegacija na konvencijah federacije se je večala od leta do leta. Prišla je vojna, in A.D.F. z Gompersom na čelu je izjavila svojo solidarnost z onimi, ki so vrgli to deželo v vojni metež. Boj med socialisti in gompersovcem se je poostiril. A.D.F. je rastla, socialistična stranka je padala.

Ali po vojni ni vlada nič več potrebovala pomoči A.D.F. Trusti, npr. klavniški, pekarniški itd. so jo med vojno tolerirali iz "patriotičnih" motivov. Takoj po vojni so ji napovedali boj, in v tej vojni je izgubila, kot že omenjeno, nad milijon članov in mnogo postojank, katere je pridobila leto ali dve poprej. Razun tega se je začel boj v federaciji. Notranji nasprotniki Gompersove administracije so mislili, da je prišel čas ko ga bo lahko poraziti, toda vsi tekmeči za vodstvo so že na prvi konvenciji spoznali, da Gompers ostane na krmilu. Vse hujše pa je nastopala struja, katero so polagoma krstili za komunistično. Ta je ustanavljala razne liste, izdala stotero in tisočero različnih letakov, prirejala shode, ustanovila pod vodstvom W. Z. Fosterja takozvano izobraževalno ligo strokovnih unij, ki naj bi bila nekaka federacija v federaciji, grozila je na konvencijah A.D.F. Gompersu z barikadami, ustanovila je progresivne odbore v unijah in podobno. Tako je Gompersova administracija obrnila glavno pažnjo temu "progresivizmu", kateri je dosegel natančno to, kar je hotel ameriški kapitalizem. Federacijo je pognal v še večjo impotenco ter v reakcijo. Barikad še ni, in Fosterjeva liga s svojimi "progresivnimi" bloki je v vodstvih unij in med večino članstva obsovana kakor ničesar. Ko je v začetku prvih let razvoja A.D.F. izgledalo, da jo bo mogoče

pridobiti za sodelovanje s socialističnim gibanjem, so nerazsodni idealisti ter ekstremisti preprečili cilj. In ravno, ko je vpliv socialistične misli v nji zopet vidoma rastel, je prišla vojna in potem reakcionarni ter ekstremno "radikalni" val. Vse pridobitve konstruktivnega dela socialistov so padle začasno zopet v vodo. Konvencije A.D.F. so od l. 1925 naprej očiščene "komunistične" nevarnosti. Administracija jih poljubno obrača. Nikogar ni več med delegati, ki bi grozili, kakor na portlandski konvenciji buttski delegat komunist Dune, ki je dejal Gompersu, "da se vidimo na barikadah!" S to neumno frazo je pokvaril na tisti konvenciji vse delo delegatom socialistične šole. Vse resolucije socialističnega značaja so Gompersovi večini dišale po "barikadah" buttskega delegata in jih je zavrgla ne da se bi z njimi kaj več ukvarjala.

Po Gompersovi smrti so prišle v federacijo gotove spremembe, ki pa so le malo predru-gačile njen tok. Na konvenciji v Los Angelesu ni nihče strašil z barikadami, a bilo je okrog nekaj plačanih agitatorjev Fosterjeve stranke, ki so dražili delegate. Ti so se razjezili in so zahtevali, da se jih odstrani. V "odstranjevanju" je bilo aretiranih celo par nekomunistov, ki so prišli na konvencijo kot poročevalci za Federated Press, katera pa je v krogih A.D.F. smatrana za komunistično propagandistično agencijo.

Konvencija v Los Angelesu je veliko razpravljala o problemih ameriškega delavstva, in ti problemi so težki. Vodilni delegatje so poudarjali, da se jih je treba lotiti z vso resnostjo. Odbor je poročal, da ima A.D.F. med ljudstvom vedno več zaslombe, kar je zelo dobro znamenje za njeno bodočnost. Priznana je za resnično predstavnico ameriškega delavstva in ima ne samo velik moralni ampak tudi politični vpliv.

Predsednik A.D.F. je ob zaključku zborovanja dejal: "Ta konvencija, ki je bila najkonstruktivnejša v poslednjih letih, znači mejnik. Do sedaj smo nazadovali, oziroma stali v članstvu, ker so vzele vse naše energije ofenzive, ki jih je vodil kapital in pa od Moskve podpirani komunizem. Obe smo srečno odbili, in sedaj bomo delali, da organiziramo vse ameriško delavstvo pod zastavo A.D.F."

Konvencija se je izrekla za več politike, za več sodelovanja v političnih bojih, toda odklonila je resolucijo za ustanovitev "tretje stranke".

Nadalje proti sodnim prepovedim v stavkah, za spremembo Shermanove protitrustne postave, ki se jo tolmači proti delavstvu, dasi je bila prvotno naperjena proti trustom, in za boj proti tistim sodnikom, ki so na strani delodajalcev.

Indorsirala je delavsko zavarovalnico, ki je ustanovljena pod okriljem A.D.F., in poka-

zala je več zanimanja za socialno zavarovanje kakor običajno.

Izrekla se je za reguliranje plač v smislu, da čim večja je produkcija, večje naj bodo plače in delavnik toliko krajši. To reguliranje plač bi torej baziralo na dviganju produkcije in dobička.

Izrekla je svojo solidarnost s premogarji, katerih unija je v težkih bojih, in v mnogih krajih oslabljena.

Izjavila je ponovno svojo solidarnost z mehiškim delavstvom ter zavrgla resolucijo za omejitev naseljevanja iz Mehike v Zed. države. Obsodila je imperialistično politiko ameriške vlade ter gotovih privatnih interesov v Mehiki, Nikaragvi in drugod.

Sprejela je resolucijo, s katero obsoja gibanje nazadnjaštva, ki stremi zatreti v šolah poučevanje o evoluciji. Zahteva svobodno šolo.

Zanimive so bile razprave ter sklepi z ozirom na formo unij, kajti prvič v zgodovini A. D. F. je večina konvencije indirektno priznala, da je sedanji sistem organiziranja po strokah zastarel in da škoduje napredku. Ni sprejela ničesar drastičnega, pač pa le priporočila unijam, naj premišljujejo o morebitnih spremembah v svojem ustroju, ki bi jim pripomogle do boljše kontrole v obratih.

Ameriška delavska federacija na konvenciji v Los Angelesu še ni bila to kar bi morala biti, a pokazala je več razumevanja za svoje napake in več naprednosti kot običajno. Ne bo pa še kmalu to, kar bi mi radi da postane.

Mehiška volilna kampanja v znamenju orožja.

Drugo leto bodo v Mehiki predsedniške volitve in kampanja je že v teku. Trije predsedniški aspiranti so priglasili kandidaturo. Gen. Alvaro Obregon, ki je bil predsednik pred Callesom in je zastopal tedaj kakor sedaj isto socialno politiko kakor Callesova administracija.

Gen. Arnulfo Gomez, ki zastopa stare mehiške vojaške tradicije.

Gen. Francisco Serrano je priglasil svojo predsedniško kandidaturo z geslom proti ponovnim izvolitvam. Nihče naj ne bo izvoljen za predsednika več kakor enkrat, je bil njegov argument in program. Oba ta dva sta imela podporo katoliške cerkve in gotovih privatnih interesov. Obregona je indorsirala mehiška delavska stranka in mehiška delavska federacija. Zanj so se izrekli kmetje, ki so dobili pod njegovo in Callesovo administracijo zemljo in so bili osvobojeni tlačanstva, ter vsi protiklerikalni krogi.

Predsednik Calles je izjavil, da bo vlada nepristranska in da bo skrbela, da bodo volitve svobodne.

Generala Serrano in Gomez sta izprevidela,

da je Obregonova izvolitev gotova stvar, kajti ako je organizirano delavstvo na njegovi strani, in če se peoni izrečejo zanj, so priložnosti za izvolitev koga drugega izključene. Začela sta s kampanjo, da je vlada na strani Obregon, in neko noč sta začela z "revolucijo". Stvar je s početka izgledala zelo resna. General Serrano je bil kmalu poražen, on ujet in ustreljen. Gen. Gomez je bil poražen nekaj dni pozneje. Pridružilo se jima je več drugih generalov, katerih ima Mehika najmanj 90% preveč. Vlada je revolto ukrotila v teku nekaj dni, in preki sod je dal ustreliti precejšnjo četo ujetih generalov ter drugih visokih poveljnikov. Callesova administracija pravi, da je to potrebno vsled tega, ker se mora Mehika na en ali drug način naučiti, da stare metode ne drže več.

Republika na oni strani Rio Grande se hoče razvijati v znamenju dela, miru, reda in demokracije. Kdor se temu razvoju oboroženo upira, bo pokončan z orožjem, pravi vlada. Zadnja revolta v Mehiki je pokazala, da je Callesova administracija ne samo močna, ampak da je vzlic silnemu pritisku, ki deluje nanjo od strani ameriškega kapitalizma, vzlic intrigam katoliške cerkve in vzlic domačim uporom v stanju kontrolirati situacijo. V Mehiki je v takih okoliščinah to mnogo rečeno in znači velik korak k osamosvojitvi ter mirnejšemu razvoju.

Prohibicija revolverja.

To jesen so listi ki se bore za odpravo prohibicije zelo naglašali, da so agentje Volsteadovega zakona ubili nad dve sto ljudi, ker so jih osumili, da ne spolnjujejo najsvetejše ameriške postave (katero na en ali na drug način vsi kršijo). Sedaj, ko se bližajo volitve, je "moča" in "suša" zopet v ospredju. Mokrači vpijejo, koliko je bilo že ljudi pobitih od agentov prohibicije, in suhači kriče, kako je javno življenje korumpirano ker oblasti ne izvršujejo kar jim nalaga zakon.

Oboji so v pravem, in oboji greše, ker ne razumejo tudi socialne strani tega vprašanja. Za dosego treznosti je potrebna vzgoja, ne pa določbe kakor jih je napisal Volstead. Za dosego poštenosti v političnih uradih je potrebna stranka idealizma in praktičnega dela. Republikanska in demokratska stranka sta eno — obe za korupcijo, za "močo" in "sušo".

Socialistična stranka predlaga povrnitev piva in lahkih vin, produkcija in distribucija teh alkoholnih pijač pa naj bo pod strogo državno kontrolo. In ob enem naj se ljudstvo uči o škodljivosti pijančevanja. Mladina pred prohibicijo ni pijančevala. Danes pijančuje in varuhi so v skrbeh. Ne vprašajo pa za vzroke, kajti oni, in sistem, ki ga zagovarjajo, je vzrok današnjemu stanju z ozirom na prohibicijo.

"Delavski prijatelji" med sodniki.

Ameriški sodniki imajo po ustavi skoro neomejeno moč. Vsak zakon lahko proglasijo neustavnim, ali pa ga poljubno tolmačijo. Sodniki nižjih instanc tolmačijo kako gotovo točko eden tako, drugi obratno, dokler ni končna odločitev predana zveznemu vrhovnemu sodišču. In kar to odloči, to ostane. Nekaj članov vrhovnega sodišča izreče tako, nekaj nasprotno. Mnenje večine članov vrhovnega sodišča je "pravilno", manjšinjsko je "nepravilno".

Pred leti je kongres sprejel Shermanovo protitrustno postavo. Namen je bil preprečiti trustom odpraviti konkurencu. Združevanje kompanij v eno z namenom, da se ubranijo medsebojne konkurence, smatra ta zakon za nepostavno in kaznjivo. Vsled tega je bila razpuščena kot trust Standard Oil kompanija, a posluje kot trust vseeno, ker se je znala protitrustnemu zakonu ogniti na druge "legalne" načine. Tudi kak drug trust je že dobil kazen, ali pa odlok, da se mora razpustiti. Armourjeva kompanija je npr. dobila odlok, da se mora pečati le z mesarstvom, ne pa tudi z drugimi živilskimi produkti, in ukaz je zahteval, da svoje živilske tovarne proda. To je bil zanjo sicer udarec, a se je trajnim "bolečinam" ognila po ovinkih. Shermanov protitrustni zakon torej ni zadel trustov. Bil je nesmislen, in je le pokazal, da kongres ni razumel naravnega zakona v ekonomskem združevanju. Najprvo male kompanije, potem večje, nato trusti v eni deželi, in končno mednarodni trusti, tak je naraven proces. Sodniki ga ne ovirajo mnogo, zato so protitrustni zakon in podobne zakone obrnili proti unijam.

Sodnik F. P. Schoonmaker v Pittsburghu, Pa., je izdal 10. oktobra naredbo, s katero prepoveduje praktično vsak boj unije premogarjev proti Pittsburgh Terminal Coal kompaniji, ki je ena največjih v Penni. "Utemeljil" jo je na podlagi Shermanove in Clytonove postave. Kompanija je zmagala na sodišču. In skoro vsaka zmaga na sodišču, ako drugače ne more. Na konvenciji A.D.F. so veliko govorili o tej nevarnosti organiziranemu delavstvu, in so prišli do logičnega zaključka, da je treba izvoliti sodnike, ki bodo pravični in delavstvu naklonjeni. Kedaj bo delavstvo to storilo, je pa drugo vprašanje, kajti sedaj še vedno glasuje tako kakor hočejo kapitalistični interesi.

Skrinja modrosti.

Kapitalizem, militarizem, birokracija, monarhija in cerkev praznijo državne blagajne, ki jih polnijo bedne mase naroda z odtrgavanjem od svojih ust. — D. Tucović.

TONE SELIŠKAR:

DIVJI PLAMENI.

Socialni roman.

(Nadaljevanje.)

Obrnil se je k Heleni in je z objokanimi očmi strmel v njeno mrtvaško lice. Vsedel se je nasproti ženam — in tako so prebedeli vso dolgo noč. Tedaj se je splazil arhitekt kakor hudodelec na cesto in prvi rudar, ki mu je prišel nasproti ga je zagnal nazaj v hišo.

— Zdravnika bodo ustrelili — samo njega, je zahropel in se zaletel naprej po cesti.

Ko je stopil v vežo, je slonela ob zidu Pavla in se prijemala za držaj. Ves prepaden je obstal pred njo in zaklical kakor v očitaniu:

— Ah, vi ste rešeni! Samo Klingerja bodo! Helena — Helena! Preskočil je stopnice in prijel za kluko.

Pavla je omahnila, prišla se je za srce in vsa njena velika ljubezen do tega človeka, ji je dala novo moč.

Trpke črte so se ji zarisale okoli ustnic, brada se ji je stresla v joku, v tako silnem joku, da bi ji počilo srce, če bi ga ji boleost ne lečila s solzami.

Mimo vrat so hodili rudarji, preklinjajoči, in slišala je kako so govorili:

— Popoldne ga bodo — na glavnem trgu ...

Vstala ji je pred oči iz njenih misli, njena ljubezen, s krvavim obrazom nagnjenim k tlom. Sklonila se je, razprostrla je roke in zavedla se je.

Tesno se je zavila v plet in stopila na cesto. In hitela je, tekla je. Lasje so se ji razpustili, frfotali so v hladnem vetru. Ozirali so se ljudje in so jo spoznali in opotekali so se od genotja in bolečin.

Pred sodnijsko palačo, ki so jo stražili z mitraljezi, je planila k vojakom in hropila med strašnim kašljem:

Peljite me k sodnikom. Hitro, hitro — jaz vem vse!

Osupli stražniki so jo odvedli v prvo nadstropje. Auditor ki je ravno prišel iz sobe, je obstal pred to strašno ženo in se umaknil v sobo. Iztrgala se je iz rok stražnikov in skočila za njim.

— Jaz sem — spustila v zrak —

Prsa so ji hotela počiti, skrčila se je od onemoglosti, njeni možgani so otrpnili v tem silnem dejanju in počasi, prav počasi je lezla vedno nižje k tlom. Glava ji je udarila ob preprogo, ki se je pordečila od krvi, ki ji je silila iz odprtih ust.

Sodnik je odrevenel. Umaknil se je telesu in tresoč se od silnega razburjenja dejal stražnikom, da so jo odnesli v posebno sobo in poklicali zdravnika.

Popoldne, ko so romale množice rudarjev v dolino s pobešenimi glavami — so zvedeli sredi potoja, da se je eksekucija preložila iz neznanega vzroka. Obrnili so se in majčkano upanje jih je spremljalo domov.

XXVII.

Gaber je sedel tisti večer pri Cili in Piškurju. Seboj je prinesel nekaj vina in vsi trije so bili dobre volje. Toda Cila se je danes hlinila. V resnici je divjalo v njej nekaj strašnega. Piškur se je zanimal za Gabrova dela in je vonomer spraševal.

— Kaj pa sedaj, Gaber?

— Le to bi rad vedel, se je naenkrat ujezila, ki je bil že vinjen, zakaj so preložili eksekucijo. Ali kaj vohajo hudiči?

— Petdesettisoč je lep denar. Prokleto mamljivo je to.

— To je!

— Kaj pa, si govoril z ostalimi?

— Z vsemi. Pa so nekam poparjeni. Zajci!

— Kaj, ko bi pa le kdo izmed naših kaj čeknil?

— Kaj bi ti ovadil?

— Jaz ne!

— Pa ti Cila? — jo je vprašal v smehu. Tudi ona se je zasmejala. Vendar pa je zardela in se je obrnila, kakor da bi jo razžalil s tem.

— Saj vem, Cila, ti ne bi! Ne bodi no tako zamerljiva! Ti nisi Rezika, ki bi gotovo izdala, če ne bi umrla.

— To je dobro, da je ni več! je menil Piškur.

V izbi je kukavica zapela devet.

— Sedaj pa le, je ukazal Gaber in se pokrtil. Pol ure rabiva do tja.

Piškur je plosknil Cilo po rameh.

— Ti pa me počakaj!

— Saj te bom!

Po tistem strašnem dogodku, ko je Klemen v blaznosti zadavil svojo hčerko, so ga odpeljali v blaznico. Fanta je dala na kmete, s Piškurjem pa je najela to hišico potem, ko je morala sprazniti svoje stanovanje v koloniji. In ta ženska je že od prvega dne, ko je bila razpisana nagrada, bila polna ničel tiste številke.

— Petdesettisoč ...

Ta številka je bila zanjo tako bajna, da je trepetala od hrepenenja. Mislila si je: Šla bi proč. Živela bi kakor bi sama hotela. S Piškurjem? O, ne! Piškurja bi vendar tudi obsodili!

Toda ničle so jo razjedle.

— S tem denarjem si dobim lepšega! Kaj Piškur! Petdesettisoč ...

Danes, ko je bilo dejanje že sklenjeno, ko ji ga razen smrti nihče ni mogel ubraniti, se ji je zdelo to čisto razumljivo. Nekaj, kar mora biti! Kdo bi bil vendar tako nespameten, da bi se branil denarja!

(Dalje prihodnjič.)

ANTON KRISTAN:

AMERIŠKI VTISI.

(Nadaljevanje.)

Električna reklama.

Električna reklama se je razvila v eno najvažnejših industrij. Na najznamenitejši newyorški cesti Broadway je danes menda 1,250,000 električnih žarnic samo v reklamne namene. Ko zvečer zažare, dajejo sij 25 milijonov sveč. A za reklamo se ne uporabljajo samo ulice, ceste in trgi, ampak tudi restorani, brivnice razne modne delavnice in seve gledališča, vendar pa slednja manj kot sem se nadejal. Ena sama velika reklama porabi toliko elektrike kot mesto z 10.000 prebivalci za svojo razsvetljavo. Reklamni oglasi na hišah prinašajo često hišnemu posestniku večje dohodke nego vsa najemnina. Samo montiranje reklame ki vsebuje dve milji električnih žic in avtomatična izpreminjala za različno izžarevanje, stane okrog 20,000 dolarjev. Zato pa lahko trdimo, da električna reklama v New Yorku na Broadway ali pa v centru Chicaga in Pittsburgha izpreminja dotični mestni del v pravljichen svet. To bomo lahko razumeli, če pomislimo, da obstoji v tistem okraju New Yorka, kjer je Broadway, okrog 22,000 električnih reklam.

Stroški za velike električne reklame so tako visoki, da se izdelujejo načrti zanje izredno natančno. Vsak večer, preden začne električna reklama, se vse žarnice pregledajo. V bližini so cela skladišča žarnic. Saj si čitatelj lahko sam predstavi, koliko žarnic se porabi za reklamo, ki ima 20,000 luči! Razsvetljava se začne eno uro po solnčnem zatonu in se konča ob eni uri ponoči.

Ta način reklame je iznašel pred sto leti Anglež Samuel Harris. V Ameriki so jo jeli prvi uporabljati cirkusi. Med vodilnim možmi, ki so razvili električno reklamo do viška, slovi tudi Thomas Cusack, ki o njem pravijo, da je bil rojen Hrvat.

Drugi načini reklame.

Reklama se seve izvršuje tudi na razne druge načine. Verske sekte in politične stranke uganjajo reklamo na ulicah, cestah in trgih. Pripelje se n. pr. avto, ki se nenadoma ustavi, mož v njem vstane in jame pridigati. Ljudje se ustavijo in poslušajo. Dober govornik si kmalu pridobi poslušalce. Posebno pridni in iznajdljivi so v reklamni razni verski sektorji. Na njihovih cerkvah je vse polno reklam, ki vabijo v cerkev n. pr. s takimi-le napisi: "Tu je hram, kjer si lahko odpočiješ." — "Prostor za utrujenega moža, da se vse, razmišlja in če hoče — moli."

Tehnično je vse tako dovršeno, da se izprva čudiš. Stopiš n. pr. v hotelski foyer in opaziš na zidu pero, ki samo piše. Pogledaš in vidiš moderno čudo: iz 20 nadstropja piše mož lastnoročno svoja sporočila doli v pritličje.

Zares: Amerika je dežela neomejenih možnosti!

Ko sem vstopil na ameriška tla, so me posetili ameriški novinarji in mi postavili razna vprašanja. Zlasti v Chicagu, kjer so se zeloanimali za razne probleme stare Evrope. O Jugoslaviji vedo le malo. Nekateri so zamenjali Beograd z Bagdadom. Vsi so pa znali, da so Albanci zavezniki Benita Mussolinija. No, temu se ne smemo preveč čuditi. Tudi marsikateri naš časnikar bi bil v zadregi, če bi ga kdo vprašal:

v kateri državi je Springfield glavno mesto, ali pa, kako se imenuje glavno mesto države Wisconsin. Človek ne more vsega vedeti, četudi je "vseveden" časnikar.

Najbolj je ameriške žurnaliste zanimalo tiste dni albansko vprašanje, ki sem ga razložil po svoje, namreč, da so Albanci državljani, ki žive po skalnatih planinah in so srečni, če lahko zdaj pa zdaj dobe koga, ki jim pomore v boju za sicer prav primitiven obstoj. Dejal sem, da Benito Mussolini ni z njimi nič pridobil, ker so precej nestalni zavezniki ter da v Jugoslaviji nihče ne misli na vojno z Italijo itd.

Moj prihod v Ameriko so obširno komentirali ameriški listi: "Chicago Herald and Examiner", "Chicago Tribune", "American Appeal", "Milwaukee Leader" itd., ki so celo na prvi strani priobčili mojo sliko ("Milwaukee Leader").

Ameriško časopisje.

Ameriško dnevno časopisje je predvsem trgovsko podjetje, ki "nosi". Dnevnik so zelo poceni, obsežni pa tako, da jih človek sploh ne more prebrati. Največ papirja vzamejo inserati, nato dnevne novice, za njimi članki (tudi od prvovrstnih osebnosti). Za priloge imajo slike v barvah, karikature, smešne epizode, skratka: ameriški humor, ki ga Evropeci bolj s težavo razumemo.

"Chicago Tribune" se n. pr. urejuje, tiska in razpošilja v nebotičniku, ki je hkrati to, kar v Parizu Eifflov stolp: razglednik čez ogromno mesto. Vsak dan se uporabi za ta list vlak papirja. Tiska se v nad 700,000 izvodih dnevno na 80—120 straneh. Včasih se lista kar ustrašiš, toliko ga je.

Časniški trust je mogočen in dobičkanosen . . .

Obstoje pa tudi strankarsko-politični listi, ki so omejeni i po obsegu i po nakladi. Niso "business".

Slovensko časopisje v Ameriki.

Slovensko-ameriško časopisje je precej razvito. Posetil sem uredništva dnevnika "Prosveta" in tednika "Proletarec" v Chicagu, tednika "Vestnik" v Milwaukeeju, dnevnikov "Enakopravnost" v Clevelandu in "Glasa Naroda" v New Yorku. Tudi ti listi so se bavili z mojim posetom Amerike in napisali precej notic in člankov o mojem bivanju ter o shodih in predavanjih po slovenskih naselbinah.

Najstarejši slovenski ameriški list je "Amerikanski Slovenec" ki pa je prišel l. 1913, v last Nemca Winklerja. Le-ta ga je čez dve leti prodal družbi "Edinost" v Chicagu. Ni bil "business", kakor je mož mislil. Zdaj izhaja petkrat na teden in ga urejajo frančiškani. Najbolj razširjen in priljubljen pa je dnevnik "Prosveta", ki izhaja dnevno od l. 1916. sem. Povprečna dnevna naklada je 8000 izvodov. Sredino (obligatno) številko dobe vsi člani Slovenske narodne podporne jednote in se tiska v več kot 40 tisoč izvodih. Že od početka ga urejuje Josip Zavertnik, v uredništvu pa so še Ivan Molek, Andrej Kobal in Aloiz Beniger. "Prosveta" ima v Jugoslaviji stalnega dopisnika. Sicer je last in glasilo največje slovenske podporne jednote (S. N. P. J.).

"Glas Naroda" je nestrankski list, ki ga izdaja banka Frank Sakser. Glavni urednik je Idričan Ivan Terček, upravo vodi L. Benedik, doma od Sv. Jošta. — "Enakopravnost" je clevelandski dnevnik. Urejuje ga Vatro Grill, zelo inteligenčen advokat, ki ga skoraj sam piše. Izdaja pa list poseben konzorcij.

(Dalje prthodnjič.)

NA POVRATKU.

John Olip.

(Konec.)

V Londonu sem živel 3 leta, torej mi je mesto znano. Prtljago sva pustila na kolodvoru in se odpeljala z omnibusom v sredino mesta. Ustavim se v hotelu Horseshoe, kjer sem vzel sobo, katero so računali 12 šilingov (\$3) na dan. Pripeljali so nama prtljago, da sva se spravila po tem potovanju v red. Deževalo je, zato sva odšla najprvo v British Museum, ki je v bližini. Kogar bo priložnost nanesla v London, naj ne pozabi na ta muzej. Imenuje se sicer "British", toda stvari, ki jih vidite v njemu, so večinoma iz stare Grčije, Egipta itd., ter iz Indije in drugih dežel ter kolonij, v katerih vladajo Angleži. Interesantna je zbirka starih manuskriptov (rokopisov). Tu npr. vidite original, znan v svetu pod imenom "Magna Charta", in druge važne stare zgodovinske dokumente v originalu ter pisma svetovno slovitih ljudi, npr. od Galileo Galileja itd. Tu vidite celo zbirko starih biblij in mnogo drugih starinskih knjig. Potem sva se odpeljala v takozvani "city", ki je najstarejši del mesta. Pouličen promet je ogromen, posebno pred zgradbo "Bank of England". Tu v bližini stoji velik steber, "Monument", postavljen l. 1671. Visok je 202 čevlja. Spominja na veliki požar imenovanega leta, ko je London pogorel. 345 stopnic vodi na vrh, od kjer se vidi daleč naokrog. Ker je bilo ravno po dežju in je bil zrak izčiščen prahu in dima, je bil razgled posebno lep. Dospевši doli, sva si ogledala Tower Bridge in seveda tudi Tower of London. Vzelo bi preveč prostora, če bi hotel le malo opisati ta starinski grad, oziroma trdnjavo. V zgodovini Anglije ima ta grad zelo važno vlogo, in kdor jo pozna, neglede kako malo, bo na obisku v Londonu gotovo šel tudi v Tower of London. Proti mali vstopnini nas je peljal vodnik tudi v shrambo kraljevskih zakladov (Crown Jewels of England). Tu je shanjena krona sedanjega kralja in kraljice, dragulji, krone in podobno nekdanjih angleških vladarjev, nadalje scepti, meči, krozniki itd., vse iz zlate kovine, obsuto z dijamanti in drugimi biseri. Človek občuduje ta bogastva in lepoto. Veliko je dragocenosti, in veliko je bilo treba dela, predno so se koncentrirale tukaj. In končno, kakšno vrednost ima vse to? Ako bi bil gladen, bi košček bohinskega sira in ena žemlja imelo zame večjo vrednost kot biseri v zakladnici angleških kraljev. Seveda je i to vrednost, če jo človek proda in si kupi kar potrebuje. In pride čas, kakor je v Rusiji, ko bodo te stvari prodali, ako bo še kje dežela, ki bo dovoljevala investirati tako ogromne vsote v popolnoma nepotreben luksuz. Od tu smo se napotili v "White Chapel", v židovski del mesta, ki pa je po vojni izgubil svojo nekdanjo tipičnost. Z busom sva se odpeljala do katedrale sv. Pavla, ki je velika, a njena notranjost nam ni napravila vtisa. Želel sem si ogledati še življenje po ulicah, zato se zopet vsedem na vrhni del omnibusa ter se vozim okrog. Ogledovala sva torej naglo in je naravno, da je človek zvečer utrujen. Drugi dan, dne 9. avgusta, sva šla najprvo v National Picture Gallery, kjer so razstavljene slike priznanih starih mojstrov. Zbirka je precej velika, vendar se ne more primerjati Louvru v Parizu. Sprehajajoč se po mestu, sva dospela pred Westminster Abbey. To je najstarejša in najinteresantnejša cerkev v Angliji. Že Rim-

ljani so imeli na tem mestu tempel boga Apola. V nji je grobnica angleških kraljev in kraljic ter grobovi mnogih važnih oseb, ki so imele v zgodovini Anglije moč in vpliv. Le eden je pokopan v nji, ki je bil mogoče delavec, in to je grob angleškega nepoznanega vojaka, ki je padel na bojišču v Franciji tekom svetovne vojne. Njegove kosti so prenesli iz groba v Franciji v to cerkev in mu napravili primeren napis, da se ljudstvo navdušuje ob njemu za bodočo vojno, oziroma za "obrambo domovine". V nji je shranjen prestol dinastije, na katerem so bili kronani angleški vladarji, in več drugih takih stvari. Priznati moram, da je to najbolj interesantna cerkev, kar sem jih videl v Evropi. Mogoče se bo temu ali onemu čitatelju čudno zelo, da sem se toliko zanimal za cerkve in da jih tolikokrat omenjam. Je pač tako, da je prošlost dala zelo veliko, če ne največ, na cerkve in za cerkve. Zgradila je stavbe, ki po krasoti nimjao primere v nobenih drugih. Cerkve so ob enem zgodovina prošlosti. In če se človek zanjo zanima in če želi videti lepoto, se ne bo ogibal lepih stolnic in katedral, ki so zgrajene po evropskih mestih. Pobožnjak, ki zahaja v cerkev stalno, ne vidi lepote, niti jo on razume, razun višjih pobožnjakov. Jaz pa sem šel v cerkev, da gledam lepoto v njih. Cerkev je bila in je še danes v najtesnejši zvezi z vladajočimi sloji. Tisti ki vladajo, delajo zgodovino. In cerkve so še danes najkrasnejše stavbe, dasi seveda ne vse. Četudi je bilo mesto revno, ljudstvo zatirano in obubožano, za cerkev je gotovo imelo. In če ni bilo v njemu niti ene res lepe stavbe, cerkev je bila gotova lepa.

Palačo, v kateri zboruje angleški parlament in druge sem si ogledal le od zunaj. Zanimivi v velikih mestih so tudi parki. V Londonu sem obiskal Green Park, Hyde Park in Regents Park. Vsi so jako lepi. Tudi v Londonu sem videl precej spomenikov padlim vojakom, a se mi ni nobeden posebno dopadel. Razun Regents Streeta, kjer so sezidali nova poslopja, se London v 13. letih po svoji vnanjosti ni mnogo spremenil. Je še vse kakor tedaj ko sem ga zadnjič zapustil. London je umazano, toda znamenito mesto. Ima razkošje in bedo kakor malokatero na svetu. Ima zanimivost in pa goro delavskih hišic, ki so temne kakor so današnje življenske razmere delavstva v Angliji. Cene potrebščinam so tu v splošnem enake kakor v Chicagu.

Naslednje jutro 10. avgusta ob 8. smo se odpeljali z vlakom v Southampton, kamor smo dospeli ob 10. direktno pred parnik, in do 11. smo se že ukrcali na "Homeric", ki nas je prepeljal nazaj preko luže.

Popoldne ob 4. smo dospeli v Cherbourg na Francoskem, kjer se je ukrcala nova grupa ljudi. Par ur pozneje je ladja začela svojo pot čez široko morje. Prve dni vožnja ni bila prijetna, potem pa se je vreme poboljšalo in potniki so se večinoma ločili od morske bolezni ter prišli v obednico. Največ potnikov je Amerikancev, ki se vračajo z obiska v Evropi. Nekateri jo hvalijo, dosti jih je, ki so se nad njo razočarali, eni morda zato, ker jih je "osušila". Marsikdo se na povratku spomni zapravljenih dolarjev in misli, da bo moral začeti hraniti z nova. Kar se mene tiče, sem potrošil manj kot sem računal, torej nisem imel vzroka, da se ne bi zabaval tudi zadnje dneve, ko smo se vračali v Ameriko.

Dan predno smo dospeli v New York se je pričela množica obiskovalcev "bare" večati, tako da je nastajala gnječa. Kmalu pridemo v suho zono, so zaključevali potniki, pa je bolje, da pijemo dokler je

čas. Tudi jaz sem se prerinil skozi, in zahteval, kot drugi, pivo. "No more beer", je začel vpiti natak. Kar.

Zagledali smo v daljavi obrežje, visoke hiše, nebroj parnikov — New York! Potne liste so nam pregledali že na ladji, da smo izstopili takoj ko je dospela na svoje mesto. Kmalu ko izstopiva ter čakava na prtljago, se mi približa carinski uradnik, in vpraša: "Are you Mr. Olip?" Potrdim mu, in vpraša po prtljagi. Čudno se mi je zdelo, da je samo mene poklical. Kje je izvedel za moje ime in čemu stoji ves čas pri meni in čaka na mojo prtljago? Kmalu se mu pridruži še en uradnik. Ko jima izročim spisano listo vseh v Evropi nakupljenih reči, sta mi naznanila o prejemu sporočila, da sem si kupil v Evropi dijamant ter ga zahtevata. Nisem vedel, ali bi se smejal ali jezil. Zastonj sem jima zatrjeval, da nisem kupil ničesar takega in da sploh nimam dijamanta. Pozvala sta še eno uradnico in hajd vsi skupaj nazaj na parnik. Moška sta šla z menoj v eno kabino in ženska z mojo ženo v drugo. Treba se je bilo sleči popolnoma. Sedeč na postelji sem ju opazoval, kako sta pregledala vso mojo obleko in čevlje, da bi našla "skriti dijamant". Nehote sem se spomnil na čase, ko sem "vandral" po Evropi in so nam v spalnicah pregledovali obleko, če niso v nji uši, predno so nas pustili spat. Našla nista ničesar, in uradnica tudi ne. Kako tudi!? Odšli smo s parnika, a sedaj sta naskočila prtljago. Niti najmanjšega predmeta nista pustila, da bi ga ne obrnila ter pregledala. Kos suhega mesa, ki ga mi je dala mati "za na pot", sta pregledala od vseh strani, če ni kje v njemu sumljiva luknjica in v nji dijamant. Ko sta končno uvidela, da takega bisera nimam, sta se oprostila ter prosila za par plavink. Naj bo, samo da bo mir!

Zapustila sva New York ter se odpeljala z železnico B. & O. nazaj v Chicago. Prvotno sem imel v načrtu, da se ustavim en dan v Washingtonu, toda potovanja se nama je zdelo zadosti in zato v Washingtonu nisva izstopila. V Chicago sva prišla 20. avgusta.

Označil sem bil cene, ki sem jih plačal za vožnjo ko sem se peljal tja. Tu navajam one, ki sem jih plačal ob povratku. Vsaka znači ceno vožnje za eno osebo:

Radovljica-Maribor, III. razred, osebni vlak, \$1.40.
Maribor-Dunaj, III. razred, brzovlak, \$3.07.
Dunaj-Monakovo, II. razred, brzovlak, \$8.75.
Monakovo-Kolin, III. razred, brzovlak, \$8.
Kolin-Bruselj, III. razred, brzovlak, \$2.25.
Bruselj-London, II. razred, \$9.50.
London-Southampton, III. razred, brzovlak, \$2.40.
Torej iz Radovljice v Southampton \$35.37 za osebo.

S potovanjem sem bil zadovoljen. Kdor si more privoščiti nekoliko daljšega počitka, in ima svoje v svojem rojstnem kraju, mu priporočam, da poveže culo in gre za nekaj tednov — seveda, če dolarji dopuščajo. Drugače ne gre. Opisoval sem kraje in način mojega potovanja vsled tega, da pokažem, kako lahko je za primeroma mal denar videti mnogo in izrabiti potovanje za počitek, zabavo in vzgojo.

Kar se tiče stroškov, niso tako visoki kot si kdo misli. Ako odračunam vsoto, ki sem jo razdal v obliki daril, in vsoto, za katero sem si nakupil nekaj stvari, me stane vse potovanje tja in nazaj zame in za soprogo ravno \$1,050 (tisoč petdeset dolarjev). Potovala sva dva meseca, torej je potrošena vsota majhna. Poiskala sva si povsod dobre sobe v hotelu, nisva pa šla v takozvane ekskluzivne hotele, kjer računajo več

radi slovesa ali radi česar že. Zakoncem priporočam, da potujeta skupaj. Ne stane veliko več, razun tega je pravilno, da uživata take počitnice skupno, kajti prihranki so plod skupnega dela obeh. S skupnim potovanjem si prihranita stroške na vizumih, v hotelih in marsikje druge. Stane torej precej več, če potujeta vsaki zase.

V slučaju, da potujete od mesta do mesta z namenom da ogledujete zanimivosti, ni priporočljivo, da gredo skupaj več kot tri osebe. Najboljše je dve. Večja družba mudi čas vsem, vedno kdo za koga vprašuje, ta ali oni gre kam drugam itd. Večje družbe so priporočljive le tedaj, če potujejo naravnost, npr. iz New Yorka v Ljubljano in obratno.

Prtljage ni treba nositi preveč s seboj, ampak le najpotrebnejše. Trije ročni kovčegi so mi zadostovali za oba. Nič ni bolj neprijetnega, kot če vlačiš s seboj velike kufre. Kjer samo prenočujete, vzemite v hotel le kovčeg z najpotrebnejšim, ostale pustite na kolodvoru. Ne preveč gotovine s seboj. Najboljše je, da imate takozvane "travelers checks" po \$10 in \$20, ki jih izmenjate kadar in kolikor potrebujete. Kadar se v Evropi vozite ponoči, in bi radi malo spali, vzemite II. razred. Spalni vozovi so v Evropi zelo dragi. Ker v evropskih vlakih nimajo pitne vode, je priporočljivo, da si na kolodvoru predno odpotujete kupite steklenico mineralne vode.

Upajoč, da sem s temi vrsticami ustregel onim ki žele svoja potovanja po Evropi izrabiti čim bolj, končam. Meni, kot rečeno, ni žal te poti. Mnogi nam pravijo, da potujmo po Ameriki. No, tudi tukaj smo potovali za delom in tu pa tam kak teden na počitnice. Povsod je lepo. Ampak mi nismo edini Amerikanci, ki želimo včasih preko morja. Domačini, to je, Amerikanci ki so tukaj domačini od rojstva, potujejo, če le mogoče, v širši svet. Tisoče in tisoče jih gre vsako leto v Evropo. In potujejo tudi tukaj, ker imajo pač sredstva. Naši ljudje pa žele na obisk v domovino, da vidijo po dolgih letih svoje domače in kraje, v katerih so preživeli mladost.

Svoji materi in drugim kličem: Na svidenje zopet!

Zmage nemških socialistov.

Pri občinskih volitvah v Hamburgu so socialisti dobili deset mandatov več kot so jih imeli prej, in komunisti tri.

V Koenigsburgu so socialisti število svojih glasov več kot podvojili. Vzlic napadom od vseh strani nemška socialna demokracija raste in pridobiva na moči.

Papagaj pravi

Jaz ne verujem v farje, ali otroke je le dobro pošiljati v cerkev, da se ne pokvari. Je treba da verujemo kot sta nas učila oče in mati.

GLASOVI IZ NASEGA GIBANJA.

DOPISI.

SHOD V KANSASU BO ENKRAT SREDI NOVEMBRA.

GROSS, KANS. — Poročano je že bilo, da namepravamo to jesen sklicati velik javen shod socialistične stranke, ki se bi vršil v Pittsburgu, Kans., pod avspicijo socialistične stranke države Kans. V ta namen je bilo precej korespondence med tajnikom državne organizacije s. Arthur Bridwellom in glavnim uradom stranke.

Naša konferenca dne 9. oktobra v Cockerillu se je izrekla, da naj se ta shod vrši, ako le mogoče, v nedeljo 30. oktobra.

Tukajšnjemu delavstvu sedaj sporočam, da se ne bo mogel vršiti v nedeljo 30. oktobra, pač pa enkrat sredi novembra v Odd Fellow Hall v Pittsburgu, Kans. Ob enem bo to konvencija socialistične stranke države Kansas. Glavni stan preskrbi govornike in literaturo.

Na to zborovanje so obljubili priti tudi naši nekdanji aktivni sodruzi iz raznih krajev Kansasa. Sodruzi in somišljeniki, udeležimo se tega shoda in agitirajmo, da bo poset čimvečji. Pripeljite tudi žene s seboj.

Anton Šular.

O DRAMATIKI NA SLOVENSKEM ODRU V PUEBLU.

PUEBLO, COLO. — Izmed slovenskih naselbin na zapadu je menda pueblska edina, ki je aktivna na dramskem polju. Tudi v kakšni drugi so že imeli predstave, npr. parkrat v Leadvillu, v Denverju, ali bile so le majhne stvari. Klub št. 132 JSZ. je imel pred vojno dve predstavi, obe v Rojcovi dvorani. Takoj po vojni se je ustanovilo dramatično društvo, ki je, kakor marsikatero drugo društvo kulturnega značaja, prenehalo, ker so bile ovire pretežke. Potem se je lotilo dramatike društvo "Orel" št. 21 SNPJ, ki je letos organiziralo svoj poseben dramski odsek. Razun teh so bile aktivne od časa do časa na dramskem polju v Pueblu tudi druge skupine. Predstave smo imeli v prej omenjeni dvorani in v dvorani društva sv. Jožefa.

V nedeljo 9. oktobra je vprizoril dramski odsek dr. "Orel" v dvorani sv. Jožefa narodno igro v treh dejanjih "Stari Ilija". Smelo rečem, da je bila to najbolj dovršena predstava na pueblskem slovenskem odru, kar je znak, da se izboljšujemo. Igralcem in režiji vse priznanje! Vaškega ubožca starega Ilijo je predstavljal Robert Roblek. Videlo se mu je, da se je v vlogi uživel, da jo je napravil resnično in s tem prepričevalno. Frank Brajda je imel vlogo župana in gostilničarja Bogateja, in če rečem, da si boljšega v tej vlogi ne bi mogli želeli, ne pravim preveč. Bil je vseskozi na mestu, enako Mary Hochevar, ki je imela vlogo njegove žene. Agnes Knafelc v vlogi njune hčere Marjanice je pokazala, da je dobra igralka. Franku Boltezarju se posreči vsaka vloga, tako tudi sedaj. Igral je mlinarja Koprivarja. V ostalih vlogah so bili: Anton Kochevar, Kriški oskrbnik; Frances Boltezar v vlogi sosede in vdove Zaveršnice; Rose Radovich v vlogi Lucije; godca Gojžana je igral Louis Korošec in žandarja Primož Knafelc. Vsi so igrali z navdu-

šenjem in pripomogli, da je bila igra kot celota resničen oderski uspeh. V vlogah deklet in fantov je nastopila večja skupina moških in žensk. Imeli smo tudi glasbene točke.

Program je bil torej obširen in dobro izvajan, kar je zelo zadovoljilo avdijenco. — Op.

"VANDRAVCI TISOČAKOV" ZA IN PROTI DELAVSTVU.

CHICAGO, ILL. — Potovanje iz Ljubljane v Ameriko in obratno se malokomu tako izplača kot "večkratnemu" milijonarju, največjemu izkoriščevalcu delavstva, Antonu Kristanu. A. K. o tem najbrž nič ne ve, imamo pa v Ameriki nekaj ljudi, ki to natačno vedo.

Kdo pa je ta "večkratni milijonar"? Najboljši združni delavec, kar jih je v Jugoslaviji, in delal bi čast vsaki veliki deželi. Nesreča zanj je, da je zadrugar. Ako bi svoj talent porabil edino zase, in bi res bil "večkratni milijonar", in bi delavstvo resnično izkoriščal, namesto da mu pomaga, pa bi razni kikirji bili tihi in A. Kristana bi celo poviševali, češ, glejte, tako se pride naprej!

Ko je bil prošlo poletje med nami, je napravil povsod dober vtis, da, celo med tistimi ki so tu ali tam prišli z namenom, da mu "nagajajo" s "pitanji". Tistih, "ki vedo največ slabega" o njemu, pa ni bilo blizu, da bi mu povedali "kar mu gre". Njegove govore smo poslušali z užitkom, kajti bil je informativen, in povedal nam je kakor misli — če je komu prav ali ne. Res, čudna prikazen je Tone Kristan.

Med starim krajem in Ameriko potujejo razni in mnogi ljudje. Tudi Andrew Špolar je potoval. Predno je šel v New Yorku na ladjo, je obiskal Petra Zgago, in tako mu je zgaga ostala ves čas. V Jugoslaviji mu niso dali tisočakov . . . Zakaj bi jih mi drugim, si misli Andrew.

Andrew Špolar je znan Čikažan. Omenjam ga zato, ker je znan in ker se mnogo prizadeva, da napravi iz "večkratnega milijonarja" ter znanega posojila afera, ki bo tako velika kot Šmarna gora.

Ne bom oseben in ne bom se dotikal privatnih zadev tega ali onega posameznika več kot moram. A rečem pa tole: Ako se bi tudi tista stran, ki je v tej gonji toliko napadana, posluževala osebnosti, pa bi imela precej materijala.

Prijatelj Špolar se je veliko navduševal za Narodni dom v Chicagu, in pravijo, da vselej tako kakor se je zdelo njemu dobro, ne da bi vpošteval naselbino kot celoto. G. Kmet iz Clevelanda je Andrejevih misli, kar se tiče sodelovanja s slovenskim združništvom v domovini. Oba sta zato, da se ne sodeluje, kajti čemu podpirati kapitaliste in kapitalistične banke . . . ? Je smešno, ko človek posluša take argumente, a kaj se hoče!

Andrew in g. Kmet svoje novce najbrž ne nalagata pri kapitalistih, in za delavstvo sta gotovo toliko navdušena, da mu pomagata na vse pretege. Ali ne? Andrew pravi, da je najboljši socialist, in to ni nova fraza. Torej je na vsak način on v pravem.

Pod vodstvom A. Kristana so nastale v Sloveniji zadruge, ki so vzor ustanove, in ki pomagajo tisočim družinam delavcev. Mi pa smo tako majhni, da

ga blatimo, zato da ne vidimo mlake, v kateri gazi naše javno življenje. Gospodarski veščak kakor je A. K., ta pri nas ne šteje. Ampak če ga prodajaš, če ga prodaš cele kare, če delaš denar kakor pač moreš, to je pa allright in delavstvu nadvse koristno.

Če bi imeli samo take kritike, ki podirajo — kaj bi imeli na svetu? Mar niso za napredek človeštva veliko bolj potrebni razni delavski veščaki, kulturni in drugi delavci, kakor pa "kritikanti" in "politikanti", ki samo gledajo kako bodo konstruktivnim delavcem metali polena pod noge?

Anton Vičič, poznavalec razmer na obeh straneh.

KAMPANJSKI SHOD V SLOVENSKEM NARODNEM DOMU V CLEVELANDU.

CLEVELAND, O. — Socialistična stranka mesta Cleveland priredi v petek 4. novembra ob 8. zvečer v Slovenskem narodnem domu kampanjski shod, na katerem bosta govorila John C. Willert, Anton Garden in drugi.

Slovenski in drugi delavci ter delavke, pridite na ta shod v čim večjem številu, in agitirajte med ljudstvom, da se ga udeleži.

Kandidat za aldermana v tretjem okraju je Anton Garden. Ako smo zato, da nas bo v mestni zbornici zastopal človek, ki je delavec za delavce, bomo glasovali zanj in storili vse, da pridobimo še tiste, ki so ali brezbrizni, ali pa mislijo, da socialist, neglede kako je sposoben, nima priložnosti za izvolitev. Proč s takim mišljenjem, in začnimo verovati sami v sebe. Šele potem bomo znali poslati v zbornice take večine, ki bodo delale za ljudstvo in njegovo blagostanje. Naprej v agitaciji! Ne izgovarjamo se na brezbriznost drugih, ampak pokažimo jim, da znamo biti aktivni, pa bodo potem tudi oni.

Zapomnite si: shod naše stranke se vrši v petek 4. novembra ob 8. zvečer v S. N. D.

Kampanjski odbor.

SHOD V CHICAGU V SPOMIN PRVE OBLETNICE SMRTI E. V. DEBSA DOBRO USPEL.

CHICAGO, ILL. — Shoda, ki se je vršil dne 20. oktobra v Douglas Park avditoriju, na dan prve obletnice smrti E. V. Debsa, se je udeležilo nad 400 oseb. Predsedoval je Geo. R. Kirkpatrick, ki je v uvodnem govoru dejal, da smo se zbrali skupaj z namenom, da počastimo spomin velikega Eugene V. Debsa, ki je umrl pred letom dni, a je še vedno med nami in ostane.

Pevski zbor "Sava" je nato zapel "Marseljezo", katero so poslušali stoje, in potem slovensko "Nazaj v planinski raj". Obe sta bili dobro izvajani, in aplavz je bil ogromen.

Govorili so Sam Levin od Amalgamated Clothing Workers unije, W. H. Henry, tajnik soc. stranke, W. R. Snow, tajnik okrajne organizacije S. P., Frank J. Buchanan, ki je predstavljal Chicago Federation of Labor, Chas. Pogorelec, tajnik J. S. Z. in M. J. King, urednik "American Appeal". Za pokritje stroškov shoda se je nabralo \$56, in prodane je bilo precej literature, posebno Debsove knjige Walls and Bars".

Shod je napravil dober vtis, kajti videlo se je, kako globoko je zapisano Debsovo ime v sreih zavednih delavcev in delavk. Petdeset let je sejal, in ne zamanj! — P.

NAŠI ODRI.

Gledalka ocenjuje "Poročno noč".

Sledečo oceno smo prejeli v angleščini od kritičarke ge. Auguste Merc, ki je bila svoječasno zelo aktivna v JSZ., posebno v njeni hrvatski sekciji. Ga. Merc je bila vzgojena na Dunaju. Obvlada dobro tri jezike: angleškega, francoskega in nemškega. To omenjamo, ker je večini naših čitateljev nepoznana. Njena ocena premijere "Poročne noči" se v prevodu glasi:

Dramski odsek kluba št. 1 JSZ. je v nedeljo 16. oktobra uprizoril v dvorani ČSPS. v Chicagu zelo interesantno igro z naslovom "Poročna noč". Drama sloni na motivu "Jus primae noctis", ki je bil v navadi pri fevdnih baronih Evrope v srednjem veku vse do 18. in 19. stoletja, in pokazuje prepričevalno ter z naravnost brutalno odkritostjo, kako se isto pravo še danes izvaja v gotovih krajih Amerike, seveda ne tako odprto, a nič manj neusmiljeno in okrutno kot v temnem srednjem veku.

Drama, kot jo je spisal g. Ivan Molek, opisuje aktualen dogodek iz nekega rudarskega distrikta v Ameriki, ki je poln oficijelne korupcije, nizkotne požljivosti in denarne požrešnosti. Drama, kot je bila uprizorjena, je pretresljiva vsled svoje odprte realnosti in narurna vsled izvrstne prilagoditve karakterjev, zato pa je zanimala gledalca od začetka do konca.

Cela igra daje vtis, da je skrbno premišljeno in globoko zasnovano delo. Drama je kratka, ampak polna življenja do zadnje pike. Je protest proti sedanjim delavskim razmeram z njih moralnega in fizičnega vidika, ter proti izkoriščevalnemu kapitalističnemu sistemu; ta protest v tej drami pa ni, kar se redko zgodi, iznešen na navaden pridigarški način, pač pa je predvajan lahkotno, krepko in spontano.

Drama se odigrava hitro in precizno, dokler ne doseže strašnega in docela nepričakovanega viška, ki drži gledalca v silni napetosti do tragičnega zaključka. Moj namen ni, da bi opisavala podrobnosti igre, saj bo k sreči igrana ponovno v South Chicagu. Rečem le to, da je pravi užitek za vsakogar, ki ljubi dobro igro in zna ceniti izjemoma dobro igranje.

Igralske moči za to dramo so bile skrbno izbrane. Vsi igralci in igralki do najmanjše vloge so odgovarjale svojemu karakterju, vsledčesar so vsi igrali s pravim razumevanjem. Osojbe je nedvomno igralo z užitkom in bilo je v svesti si svoje naloge. Tistih momentov zadrege, ko zmanjka spomina in se igralec ozira proti šepetalcu, ni bilo.

V začetku je bila uprizorjena kratka uvodna in mimična scena, ki je pokazala, kako se je pravo poročne noči izvajalo v srednjem veku. To je dalo gledalcem idejo drame.

Glavno vlogo je igral John Olip. Stasit in močan in z mogočnim glasom je bil pravi tip brutalnega rudniškega kapitana. Prizor, v katerem je zalezoval mlado nevesto rudarja, je igral mojstrsko. Medtem ko je hotel spretno zakriti svoj pravi namen, so njegove iskrece se oči izdajale v njem pohotnost, ki je gorela v njem. — Avtor je v tej sceni pokazal, da dobro pozna človeško naturo ali bolje: človeško bestijalnost.

Frances Vider je igrala soprogo rudniškega kapi-

tana. Že njen sam nastop na odru je razodeval mučeništvo trpeče žene. Njeno igranje, ki je bilo tako naravno, je izzvalo simpatije gledalcev do nje.

Frances A. Tauchar, priležnica zlobnega kapitana, je bila čudovit tip za svojo vlogo. Zapeljiva, lepa in radostno polnoudna z mehkim mezzo glasom, ki ga zna poljubno modulirati: v enem momentu je gorak in proseč, v naslednjem hipu pa trd in zapovedujoč. Čisto izgovarjanje besed je pa mojstrsko spremljala z živahno igro svojih oči in s srebrnim smehom, polnim ironije in naučene koketnosti. Resnično je talentirana igralka. Mr. Molek bi vsekakor ne mogel dobiti boljše igralka za to vlogo.

Peter Bernik, kot ravnatelj rudnika, ni bil le fizično prikladen za svojo vlogo, temveč je tudi igral natančno in s pozornostnim zanosom kot se pristojna njegovi vlogi.

Andrew Kobal, ki je igral mladega rudarja in Angeline Tich, njegova lepa nevesta, sta bila krasen par, prikupljiva v njuni nedolžni, mladi ljubezni, oba zelo privlačna in igrala sta njuni vlogi zelo čuvstveno.

Mary Aucin, mati mlade neveste, je igrala mamo iz stare domovine zelo prepričevalno. Uboga, naivna zapopasti korupcije, ki preplavlja malo rudarsko naselbino.

Manjše vloge, katere so igrali John Hujan, Kristina Renar, Anton Drozina in Charles Renar, so bile vse prikladno ozadje glavnih vlog. Vsi so igrali sposobno in z razumevanjem.

Orkester "Zvonimir" je pred predstavo odigral nekaj živahnih koračnic — in to nam je pomagalo, da smo lažje prestali mučne momente čakanja. Kot je navada, se igra ni začela ob določenem času. Ni pa bila krivda igralcev. Čakali so na pevce zbora "Save", ki niso prišli ob pravem času. Zbor je zapel dve pesmi: "Tam gdje stoji" in marseljezo. Obe pesmi sta bili odpeti izborni pod vodstvom Mr. Hessa.

Mr. Zajc je v kratkem govoru pojasnil dramo in kasneje se je spomnil največjega prijatelja delavstva Eugena V. Debsa, opozarjajoč občinstvo na prihajajočo prvo obletnico njegove smrti in vabeč vse na spominski shod, ki se vrši v Ashland Auditorium. Zajc je dober govornik in poln entuziazma za izboljšanje sedanjih delavskih razmer.

Edina napaka je bila, kakor sem že omenila, predolgo čakanje, ki zelo neugodno vpliva na živce občinstva, zato ni čudno, če potem postanejo otroci nemirni. Spoznati moramo enkrat, da točnost je potrebna.

Drama "Poročna noč" bi morala imeti večje občinstvo. Upam, da bo polna dvorana v South Chicagu. H koncu pa izrekam g. Moleku zahvalo za nenavadno lep užitek, ki nam ga je dal vsem s to igro. V imenu občinstva mu želim obilo uspeha v bodoče.

Augusta Merc.

Koncert pevskega zbora "Zarja".

Naravni zakon večnega spreminjanja pozna samo eno izjemo — clevelandski slovenski pevski zbor "Zarja". Izvzemši par častnih izjem, to društvo nam venomer, in skoro bi dejal trdovratno, sili vedno in vselej enako enoličen program. Že vnaprej natančno veš, kako se bo vrstila točka za točko, kakšni bodo nastopi in kak bo splošen izid koncerta kot celote in posameznih točk. Dal Bog, da bi zarja res še pravočasno posvetila med "Zarjane"! In ko smo že pri te-

mu, naj bi ji dodelila več poguma za proizvajanje bolj-
ših koncertnih točk, bolj raznoličnih programov in če ni preveč zahtevano, tudi kako opereto, tako da bi res "vstajali" kot včasih v dobroznani pesmi.

Teh misli nisem sam. Kdor je bil na zadnjih par koncertih "Zarje" je prisiljen tako soditi. Vse kaže, da i "Zarja" potrebuje nove krvi — novega življenja. Kakor je lepa naša pesem, kakor jo ljubimo, vseeno ne maramo samo ene vrste istih. So pač trenutki, ko si zaželimo tudi kaj drugega mesto "Rudečega praporja". Nerač to konstatiram, a stvar je taka in nič drugačna. Nojeva taktika je škodljiva, v tem slučaju pa je lahko tudi pogubonosna. Radilega te dobrohotne vrstice zboru, kateremu želim še mnogo in mnogo let obstanka med nami, ki se zadnje čase dokaj hitro krušimo in se vpepeljujemo v skoro neobsežnem morju današnjega amerikanizma.

S tega svarila in konstruktivnega namigljaja pridem na koncert. Program sam na sebi, moram reči, ni bil ravno slab, vendar nebosežnih hvalospevov tudi ne zasluži. Bil je nekako srednje "sorte" — dober in slab obenem. Toč je bilo več kot dovolj. Kljub temu, vrstile se jako hitro druga za drugo. To v začetku; proti koncu je jelo vse nekam pešati in ljudje so postali nestrpni radi dolgega programa. Da se ne ujamem v lastno zanjko, izbral bom nekaj točk, in tako obdelal to svojo "kritiko" kolikor mogoče na kratko.

Foerster-Aškerčev "Spak" je pokazal znatno pomanjkanje prvih tenorjev, da ne omenim basistov, kateri so bili jako potrebni pri drugih točkah. To pomanjkljivost smo prezrli takoj v drugi točki v dvospevu "Oj večer je že", katerega sta peli ge. Švigelj in Jalorec. Te kombinacije moje uho še ni slišalo do tega koncerta. Peli sta dobro, in ljudje, čeravno so navadno na napačni strani v priznanju, so hiteli s ploskanjem še predno sta dopeli. To je dobro in spodbujajoče znamenje, da dvospeve "lajkamo", če jih ne bo preveč.

Florjančičev "Zdihljaj slepca" je ena tistih pevs-
skih točk, ki izazovejo buren aplavz in priznanje onih, ki venomer "pojejo" kako in kaj je pravilno petje. Da bi pevci ne bili razmeščeni tako nagosto kot so bili, efekt bi bil boljši in slika bi bila popolnejša. Petje te točke ne morem nič grajati. Unser Tine Lazar je pogodil slepca dokaj dobro. Trenotno sem mislil, da je mogoče res oslepel nekaj dnevov pred koncertom.

"Šepetajoče upanje", ki sta ga peli gđc. Grill, sedaj ga. Ivanush, in ga. Viktorija Poljšak, je jako ugajal ne samo ljudem, pač pa tudi celo onim, ki zadnje čase ne gledajo s prijaznim očesom na "Zarjo". Kar je mene prijetno dirnilo je bil uglajen in dobro treniran soprano glas ge. Poljšak. Vedel sem, da poje, nisem pa vedel, da zna konkurirati škrančku s svojim ljubkim glasom. V njemu je tisti zaželjiv tremolo, tisti zlati zvok, katerega tolikrat pogrešamo pri naših pevkah.

O slabih točkah, če so bile, ne bom pisal, ker sem uverjen, da se prihodnjič ne bojo ponovile; omeniti hočem le čudno "prikazen", ki sem jo komaj zadnjič zasledil. Ta je, da so pevci nekam zgubljeni, ako ni pevovodja z njimi. Kakorhitro ga ni, ni življenja v njih, ozirajo se boječe drug v drugega, na gledalce in poslušalce — na kratko — niso več sami svoji. Vprašal sem se, kje neki je tisto samozaupanje, katerega kažejo skoro vsi pevci ob drugih prilikah? Do danes nisem iztaknil — mogoče bom izvedel na prihodnjem koncertu ali kar bodo že priredili.

Zaključna točka programa je bil dolg kuplet

"Črnomeljski škric". Dasiravno dolg, smo sledili z zanimanjem petju v proizvajanju kupleta. Epich, glavna figura, je pogodil cesarskega Jožeta. Vendar, povedati se mora, da je včasih skočil iz vloge. Bil je v vlogi za spoznanje pijan, ali vinjen, naenkrat pa se je začel sukati kot kak akrobat v cirkusu. Postavljal se je sedaj na eno nogo, sedaj na drugo, vse tako kot da ga že ni videl "cel teden". Ti redki skoki iz karakterja, ki ga je predstavljal, pa niso bili taki, da bi človek rekel: spet ga je polomil. Nasprotno, lomil ga je kot to nepisano določa vloga. Od časa do časa smo se prijemali za trebuh in tiščali tako, da so eni kar stekali bolečin. Raje so to storili, kot da bi popokali smeha. Unser Epich in Unser Tine Lazar sta ga "pihnili" v tem kupletu. Z njim sta imela priliko pokazati nekaj več, kot človek pokaže pri navadnih pevskih točkah. Do uspeha so jim pomagali: Frank Plut, človek ki je nalašč ustvarjen za kakega pajaca na odru in Anton Smith.

S tem kupletom je "Zarja" pokazala, da se mogoče tudi pri nji nekaj svita. Bilo temu tako! Zakaj zastoj je govorjenje, da hočemo nekaj novega, nekaj raznoličnega, nekaj kar še nismo imeli, če se drugače držimo vedno enih in istih programov — istih vzporedov in nepretrdnih pevskih točk, katerim bje že zadnja ura, če se bodo proizvajale tako pogosto.

H koncu moram še omeniti, da kakor je bilo vse nekam starokopitno glede programa, vendar nekaj ljudi je le prišlo v dvorano. Ti so se zbudili — ti so že vstali. "Zarja" pa bo morala poskrbeti, da zbudi tudi druge, in to bo dosegla, če bo vpoštevala podane dobrohotne nasvete ter nasvete vseh onih, katerim je res do njenega obstoja. Da je zmožna to storiti vemo. Da-li bo to storila, bo pokazal njen prihodnji koncert!

Joseph A. Siskovich.

Rado Millich, ali mali in veliki tatovi.

Dne 21. oktobra so v Marionu, Ill., obesili Rado Miliča, ki je bil obsojen na smrt radi ropov in umora. Bil je član znane roparske tolpe, kateri je načeljeval Chas. Birger. Prvi, ki je plačal za zločine z življenjem, je bil Rado Milič. V angleščini se je podpisoval z Millich.

Ko sa ga gnali na vešela in ga vprašali, če želi še kaj, je prečital izjavo, v kateri je rekel med drugim: "Chas. Birger, načelnik tolpe (gangsterjev) je bil obsojen na smrt, in imel bi biti obešen 15. oktobra. On je še živ, mene boste obesili. On ima vpliv in zaslonbo, jaz sem reven Črnogorec. Zato bom jaz sedajle obešen, drugi so se obvarovali vrvi. Umor, radi kate-rega ste me sklenili obesiti, sem storil v silobranu. A povem vam, ljudje, da državni pravdnik Arlie Boswell, ki me pošilja v smrt, je večji tolovaj kot jaz, in on je tisti, ki je poskrbel, da sta bila umorjena Lory Price in njegova žena . . ."

Državni pravdnik je bil poleg in ni rekel ničesar. Millich je zagotovil ljudi, da rasnica pride na dan. In ko pride, bodo izvedeli, da je bil državni pravdnik, ki ga je pognal v smrt, večji tolovaj kakor on.

Za Millicha se je zavzela jugoslovanska vlada in srbske podporne organizacije ter nekateri posamezniki. Toda, kot je povedal sam, ker je brez vpliva, je bil obsojen, medtem ko so glavni krivci utekli sodni smrti. Tudi to je znak razredne justice.

Ako veste za list ki prinaša boljše gradivo kakor "Proletarec", ga naročite.

BARBERTON, OHIO

v soboto zvečer 29. oktobra

—priredi—

Klub št. 232, VESELICO

v dvorani dr. "Domovina" na Mulberry cesti

V PRID KONFERENCE J. S. Z.

Začetek ob 7.30 zvečer. Igral bo izvrsten orkester.

V nedeljo 30. oktobra ob 9.30 dopoldne, konferenca klubov J. S. Z. in društev Izobraževalne akcije J. S. Z. v istih prostorih.

Vabimo rojake simpatičarje, da se udeleže veselice v obilnem številu. Ves prebitek je namenjen v organizatorične svrhe.

IZ UPRAVNIŠTVA.

V številki z dne 21. oktobra smo naznanili agitatorjem, ki so sodelovali v kampanji za razširjenje Proletarca, naj sporoče, katero izmed nagrad so si izbrali iz seznama. Seznam je priobčen v isti številki. Prosimo jih, da to store čim prej.

528 celoletnih naročnin je bilo poslanih od udeležencev kampanje, drugi agitatorji pa so v istem času poslali 406 celoletnih in polletnih naročnin.

Izmed klubov je na prvem mestu klub št. 1, ki je dobil 103 celoletne naročnine. Klub št. 27 v Clevelandu jih je dobil 42, št. 49 v Collinwoodu 57, št. 118 v Canonsburgu 31, št. 15 v Subletu, Wyo. 14, št. 45 v Waukeganu 16 in nekaj drugi klubi. Te naročnine, ki gredo na kredit klubom, pa so dobili največ posamezni člani, npr. v Collinwoodu Lawrence Selak, ki je poslal 51 celoletnih naročnin in vsi drugi samo 6. Lawrence Selak je na prvem mestu izmed vseh posameznikov. Izmed članov kluba št. 1 jih je dobil A. F. Zagar 40, Chas. Pogorelec 19, Fr. Udovich 13 in vsi drugi samo 17 naročnin. V klubu št. 27 jih je dobil John Krebelj 31, vsi drugi pa 12 naročnin. V Waukeganu jih je dobil John Malovasich 8 celoletnih, M. Judnich 5 in ostali 3. Marko Tekavec v Canonsburgu jih je poslal 14, J. Chesnik 9 in John Jereb 6. V Sheboyganu je na prvem mestu Jacob Rupnik, ki ima 15 naročnin, v Penni pa izmed posameznikov Anton Zornik, ki jih je poslal 19. V Detroitu je John Vitez prvi, takoj za njim pa John Lamuth. Zelo agilnega se je pokazal v Milwaukee in West Allisu Jos. Radelj, ki je poslal 33 naročnin, vsi drugi pa 11. Fr. Boltezar, Pueblo, Colo., jih je poslal 7, Christina Omahne, Clinton, Ind., 6, John Kosin, Girard, O. 26, Martin Gorenc,

Arma, Kans. 9, ostali pa od ene do 10 naročnin. Vse tu navedene naročnine so celoletne. Natančen izkaz je priobčen v štev. z dne 13. oktobra.

Izkaz poslanih naročnin v tej številki (Agitatorji na delu) jih ima 53. Če bi se vsi potrudili, ali ne bi mogli doseči to število vsaki teden? Sedanji boji reakcije v slovenski ameriški javnosti pokazuje, kako potreben je ta list našemu delavstvu. Toda potrebno je, da ga čita. Doseči to, je naloga agitatorjev. Dasi težka, je vendarle izvedljiva.

Na poseben apel so se odzvali že mnogi s prispevki za pokritje izdatkov lista, ki so enako visoki kot vedno, redni dohodki pa niso bili zadostni, ker so delavske razmere slabe in ker so naši premogarji, med katerimi ima ta list veliko zaslombe, zelo prizadeti vsled dolgotrajne stavke. Vsem ki so se odzvali, izreka upravištvo iskreno sodružno zahvalo.

Frank Jesch, West Frankfort Heights, Ill., je dve leti brez dela. Rov je še vedno zaprt. Vzlic tem neprilikam je zastopan v rubriki "Listu v podporo". — John Kobal, Johnstown, Pa., piše, da vsled slabih razmer ni veselih družb in vsled tega tudi ne pravega navdušenja za našo stvar, upa pa, da bo po Martinovi nedelji boljše, že veste zakaj. Proletarcu v podporo je nabral \$5.30. Anton Jurca v Detroitu je poskusil srečo na zabavi mladinskega društva SNPJ. in nabral v enak namen \$5.50. Ob enem se je odzval tudi na poseben apel kot mnogo drugih.

S. Anton Jankovich, Cleveland, O., ki je pogosto zastopan v rubriki "Agitatorji na delu", piše, da je razprodal tudi knjige. Ob enem priporoča zastopnikom tega lista v tistih naselbinah Penne, katere je obiskal, naj skrbе, da bodo naročniki ostali naročniki.

"SLOVENSKI DOM" ŠT. 86 S. N. P. J. je društvo, ki veruje v napredek. Sodeluje vselej in povsod za vsako dobro stvar. Finančno podporo nudi vsaki akciji, ki služi delavstvu. V svrhu, da pridemo skupaj, in da po možnosti ojača svojo blagajno, ki je namenjena, kot rečeno, stvarjem katere služijo napredku, priredi v

v soboto 29. oktobra ob 8. zvečer

"HALLOWEEN DANCE"

**v dvorani S. N. P. J., Lawndale & 27th St.,
CHICAGO, ILL.**

Razdani bodo krasni dobitki, ki vas ne stanejo ničesar. Pazite na številko, ki jo prejmete, kadar oddaste svojo vrhno obleko v garderobo.

Vstopnina v predprodaji 50c, pri vratih 75c. Vstopnice v predprodaji dobite pri članih in članicah in v uradu "Proletarca".

Postrežba na veselici bo prvovrstna. Igral bo Midway Rythm Kings orkester. Vse bo tako kakor mora biti na pravi zabavi. Torej, na svidenje v soboto 29. oktobra v dvorani SNPJ.

"Njim je to lažje kot kakemu potovalnemu zastopniku, ki pride v kraj le za nekaj dni in marsikoga ne naleti doma, ali pa so drugi zadržki," piše Jankovich, ki ima izkušnje in ve, da bi agitatorji lahko storili precej več, vsaj nekateri, če bi se malo več potrudili.

"Proletarec" je, kakor vsak list in vsaka stvar, navezana na dohodke, kajti brez teh ni obstanka. So drugi in somišljeniki se tega zavedajo, kar pričajo njihova pisma in dejanja. Slabi časi so, marsikdo težko strpi cent, a kadar se gre za dobro stvar, poseže v žep in pomaga.

Frank Rataic, Forest City, Pa., je, kakor pravimo, "old timer". V delavskem gibanju je bil aktiven že pred mnogimi leti v starem kraju. Za "Proletarca" se rad potrudil, posebno ako so težki časi. Na veselici dr. št. 513 SNPJ. v Scrantonu je nabral \$4.25 listu v podporo. Donald J. Lotrich, predsednik "Pionirja", je nabral v isti namen na dramski predstavi kluba št. 1 okrog \$15. Imena bodo v prihodnjem izkazu.

Med farmarji ima Proletarec dobrega prijatelja v Ignac Kolarju, Sheldon, Wis. Dasi tam že dolgo let, osamljen v agitaciji, obnavlja naročnino točno in pomaga še posebej kolikor more.

James Dekleva, Gowanda, N. Y., piše: Ker je sem menda zahajal samo en izvod "Proletarca", sem šel nekoliko na agitacijo, da vidim, kaj se da napraviti. Uspeh je bil še precej dober, kajti dobil sem 4 naročnine, tri celoletne, eno polletno." Naš James je pokazal, kolikšen bi bil lahko uspeh, če bi agitirali vsi več kot sedaj, in to velja posebno za nekatere naselbine.

V Aliquippi, Pa., in tudi v bližnjih naselbinah, agitira Geo. Smrekar. V pismu z dne 13. oktobra je poslal 8 naročnin.

New Mexico je daleč, in je nekako izolirana, kar se tiče slovenskih naselbin. A Proletarec ima prijatelje tudi tam, in eden teh je posebno Louis Kopriya. Kadar more, poagitira in v naš urad pošlje naročnine, bodrilno pismo ter prispevke listu v podporo.

Agitatorji na delu.

Naročnin na Proletarca so poslali:

Anton Jankovich, Cleveland, O.	10
George Smrekar, Aliquippa, Pa.	8
Frank Žerovec, Kenosha, Wis.	4
James Dekleva, Gowanda, N. Y.	4
Jacob Mesec, N. Chicago, Ill.	4
Jacob Mesec, N. Chicago, Ill.	4
Chas. Pogorelec, Chicago, Ill.	4
Jake Rupnik, Sheboygan, Wis.	3
Ilija Bubalo, Johnstown, Pa.	2
Anton Žagar, Chicago, Ill.	2
Frank Alesh, Chicago, Ill.	1
Frank Bizjak, Hillcoke, Pa.	1
John Teran, Ely, Minn.	1
John Chesnik, Canonsburg, Pa.	1
Anton Andres, Chicago, Ill.	1
Martin Judnich, Waukegan, Ill.	1
Martin Krasovetz, Seanor, Pa.	1
Frank Perko, Milwaukee, Wis.	1
Joseph Klarich, Detroit, Mich.	1
Joseph Snoy, Bridgeport, O.	1
Martin Gorenc, Arma, Kans.	1
John Jankovich, Barberton, O.	1

Zadružna Banka v Ljubljani

se priporoča rojakom v Ameriki za vse finančne transakcije.

Hranilne vloge obrestuje

nevezane po 5%

vezane po 7%

Njene ameriške zveze so:

- 1.) S.N.P.J. v Chicagu.
- 2.) Amalgamated Trust and Savings Bank, Chicago, Ill., West Jackson Blvd.
- 3.) Amalgamated Bank of New York, 11-15 Union Square, New York.
- 4.) Frank Sakser State Bank, New York.

Denar za našo banko se lahko pošlje eni teh bank s pristavkom:

Za račun Zadružne banke v Ljubljani (Jugoslavija)

Zadružni banki pa je treba sporočiti, koliko in kam se je denar nakazal in kakšnemu namenu naj služi.

IZLET ZA BOŽIČ

V STARO DOMOVINO IN NAZAJ

pod vodstvom izvrstne uprave

g. M. Gawanskiga

ki jamči vsakemu potniku popolno zadovoljstvo na celem potovanju.

POTUJE SE

z velikim in udobnim prekoceanskim parnikom
PRESIDENT WILSON, ki odpluje iz New Yorka
8. decembra 1927.

Potniki iz Chicaga odpotujejo 5. decembra ob 11. predpoldne, po Erie železnici iz postaje Dearborn & Polk, in se izkrcajo v Trstu.

POZOR! Kdor želi potovati naj se prijavi zgodaj, da si zagotovi dobro kabino v 2. ali 3. razredu.—Za potnike ki niso še ameriški državljani se hočemo pravočasno potruditi in jim izposlovati permit (dovoljenje) za povratek katerikoli čas želite v 12. mesecih. Posebno priporočamo vsem, ki se žele povrniti, da kupijo "Round Trip" karto, s čemur si bodo prihranili denar. Za vse podrobnosti in cene se obrnite na tvrdko:

M. GAWANSKY & CO.

309 So. La Salle St., Chicago, Ill.

Ne izgovarjaj se za vsako stvar na druge. Pojdi in poskušaj biti boljši od drugih, in trudi se delati boljše, kakor drugi.

Stavka premogarjev v južnem Coloradu.

Veliki stavki premogarjev v južnem Coloradu l. 1913-14, katero je vodila U. M. W. of A., je sledila poparjenost, kajti Rockefellerjeva Colorado Fuel & Iron Co. je zmagala na vsi črti. Pomagala ji je država s svojo milico, šerifi s svojimi deputiji, in kapitalistični tisk. Ludlow je v tisti stavki neizbrisno zapisan. Naval soldateske na šotore stavkarjev tvori eno najbolj krvavih poglavij v zgodovini bojev ameriškega delavstva za izboljšanje svojega stanja.

Sinclairjeva knjiga "King Coal" mogočno opisuje razmere tistega časa v Coloradu. Od tedaj se niso izpremenile. Po porazu, ki ga je zadala Rockefellerjeva družba uniji premogarjev, je ustanovila svojo unijo — prvo veliko "kompanijsko unijo", a znajo delavci ni napravila zadovoljnih, ni jih ukrotila, ni preprečila, da ne bi prišli agitatorji drugih unij.

U. M. W. je obdržala le malo članstva in njeni lokali so majhni. Prišli pa so agitatorji od I.W.W., ki so začeli oznanjevati svoj evangelij. "Naša taktika ni polovična", so rekli premogarjem. Mi smo v borbi militanti, tvegamo življenja če treba, ne verujemo v pogodbe, ampak zahtevamo: tako in tako mora biti! Premogarji so poslušali, in dopadlo se jim je. Dopadlo se je svoječasno rudarjem v Minnesoti, pristaniškim in drugim delavcem, ki so poskusili "legitimno" unijo

FRANK BARBIČEV ORKESTER
se priporoča sodrugom in rojakom
ZA VESELICE, SLAVNOSTI ITD.
Igrati gredo tudi izven mesta.
FRANK BARBIČ,
16319 Arcade Ave., Cleveland, Ohio

MARTIN BARETINCIC POGREBNI ZAVOD

324 BROAD STREET Tel. 1475 JOHNSTOWN, PA.

ANTON ZORNIK HERMINIE, PA.

Trgovina z mešanim blagom.
Peči in pralni stroji naša posebnost.
Tel. Irwin 2102—R 2.

CAP'S RESTAVRACIJA IN KAVARNA

L. CAP, lastnik
2609 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.
Phone Crawford 1382
Pristna in okusna domača jedila.
Cene zmerne. Postrežba točna.

DRAMATIČNI KLUB "SOČA"

STRABANE-CANONSBURG, PA.

VPRIZORI

**V SOBOTO 5. NOVEMBRA 1927 OB 7.
ZVEČER V DVORANI DR. ŠT. 138,
S. N. P. J.**

Burko v treh dejanjih

"ŠPANSKA MUHA"

Spisala Franc Arnold in Ernst Bach.

**Dvorana odprta ob 6:30, pričetek igre
ob 7. zvečer.**

PO IGRI PLES IN PROSTA ZABAVA.

O S E B E :

Cekin, trgovec grenčice... Jernej Hafner
Ema, njegova žena Matilda Progar
Pavla, njuna hči Albina Lenassi
Edvard Zagorski, Eme brat... Jacob Kocjan
Gusti, hči Zagorskega... Josephine Pleskovič
Dolgivrh, svak Eme John Koklič
Dr. Fritz Gerlak, advokat... Peter Dolenc
Anton Fridemeier, Anton Maurič
Jože Zajec, mestni svetnik... Frank Majzelj
Matilda, njegova žena... Alojzija Kocjan
Henrik, njun sin... John Česnik
Marija, hišna pri Cekinu... Ema Tekavec

Režišer John Kern.

Vabimo rojake in rojakinje iz Canonsburga-Strabane in iz okoliških naselbin, da posetijo to predstavo in veselico kar v največjem številu. **Dram. klub "Soča".**

in bili poraženi. Poskusili so I.W.W., in bili istotako poraženi.

I.W.W. je proglasila 18. okt. v južnem Coloradu stavko premogarjev. Ena poročila pravijo, da se jih je odzvalo 4.000, druga, da je šlo na stavko 9.000 delavcev.

Proces boja proti njim pa je enak, kakor tedaj, ko je vodila stavko U.M.W., s to razliko, da so danes coloradski zakoni proti delavcem-upornikom še strožji. Piketiranje je prepovedano. Dovoljena je samo lojalnost kompanijam. Šerifi so proti stavkarjem, in kdor piketira, ga aretirajo. Na lokale I.W.W. v stavkovnem okrožju so kompanijski ljudje organizirali vpade, uničili rekorde in uradnikom zagrozili, naj se v teku toliko in toliko ur poberejo iz kraja.

V času stavke l. 1913-14 je ameriški svet izvedel o coloradski Sibiriji, in Sibirija je še danes, ne po temperaturi, ampak po svoji carski tiraniji.

SOCIALISTIČNI KANDIDATJE V CLEVELANDU.

Socialistična stranka v Clevelandu ima tri aldermanske kandidate. Nominirala jih je pet. Jos. Martinek v 2. in Kullman v 4. nista dobila dovolj podpisov na peticije. V 3. okraju kandidira naš sodrug Anton Garden. V petek dne 4. novembra ob 8. zvečer se vrši v Slov. nar. domu kampanjski shod, na katerem bo govoril tudi Anton Garden ter razložil program svoje stranke. — P.

DR. JOHN J. ZAVERTNIK

ZDRAVNIK IN KIRURG

Urad, 3724 West 26th Street

Stan 2316 So. Millard Ave., Chicago, Ill.

Tel. na domu Lawndale 6707, v uradu Crawford 2212-2213. Ura-
duje od 2. do 4. pop., izjemni terek in petek, in od 6. do 8.
zvečer vaak dan.

Telefon v uradu Central 5999.

Na domu Lawndale 6707.

RICHARD J. ZAVERTNIK

ODVETNIK

127 N. Dearborn St., Soba 805,

CHICAGO,

ILLINOIS.

Frank Mivšek COAL, COKE AND WOOD. GRAVEL.

Waukegan, Ill.

Phone 2726

Tel.: Crawford 2893.

Dr. Andrew Furlan

edini slovenski

ZOBOZDRAVNIK

V CHICAGO

3341 West 26th Street.

Uradne ure: Od 9. do 12. dop., od 1. do 6. popoldne in od
7. do 9. zvečer. Ob sredah od 9. do 12. dop.

✠ VŠČIPCI. ✠

KLEPETAČI.

"Klepetati in opravljati kar tjavendan zna vsaka baba," pravi "Prosveta" z dne 19. oktobra v članku "Černetov počeni vrč". Černe in drugi klepetači bitajo v klepetanju vsako "babo". Najhujši klepetci in opravljivci so danes moški, ne "babe". Fajmošter v Sheboyganu je en dokaz, Lojze v Clevelandu drugi, Bingelj tretji itd. — Ženska, ki želi, da se našega spola ne primerja h klepetcem.

KREG RADI JEDNOT.

V Kraynu, St. Michaelu in South Forku se sedaj kregamo radi jednot. Prijatelji, to ni več v modi, kajti časi, ko smo se kregali in topli radi njih so minili l. 1915. — Meglen.

PEPE SE JE ZAHVALIL.

Pepe s pipcem se je Old Timerju in "celi njegovi bandi" toplo zahvalil. — Nekdanji komunist, ki je bil pod Pepetovo komando.

SVET NA GLAVI.

Kaj bi rekli, če bi jaz rekel: Angleška vlada se na vso moč bori, da ohrani sovjetsko Rusijo? Rekli bi,

JOS. STEBLAY

Zemljišča, hlše, stavbišča, zavarovalnina proti ognju; javni notar.

2636 So. Ridgeway Ave., Chicago, Ill.

Tel.: Lawndale 9562.

Pristopajte k

SLOVENSKI NARODNI PODPORN JEDNOTI.

Naročite si dnevnik

"PROSVETA".

List stane za celo leto \$5.00, pol leta pa \$2.50.

Ustanavljajte nova društva. Deset članov(ice) je treba za novo društvo. Naslov za list in za tajništvo je:

2657 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

VICTOR NAVINSHEK

331 GREEVE STREET, CONEMAUGH, PA.

Trgovina raznih društvenih potrebščin kot regalij, prekoramnic, znakov, kap, uniform, itd.

Moja posebnost je izdelovanje lepih svilenih zastav, bodisi slovenskih, hrvatskih ali ameriških, po zelo zmernih cenah.

V zalogi imam veliko izbero raznih godbenih instrumentov vseh vrst. Velika zaloga finih COLUMBIA GRAFONOL od \$30 do \$250 in slovenskih ter hrvatskih rekordov.

Moje geslo je:

Zmerne cene in točna postrežba.

Pišite po moj veliki cenik.

Naročila pošiljam v vse kraje Združenih držav. Za obilna naročila se toplo priporočam.

da sem zrel, že veste za kam. Nič drugačna ni trditev klerikalnega "A. S." in Pirčeve "A. D.", ki prinašata prisego, da se borita za ohranitev SNPJ, in proti njenemu odboru, ki jo hoče upropasti. Je to ravno tako, kot če bi rekli, da se svobodomislec bori za klerikalizem. — *Pika.*

MISIJON V PUEBLU.

V Pueblu smo imeli misijon. Grehe so odpustili od 5. zjutraj do 11. zvečer. Vse je očistil in vsem je dal odvezo. Sedaj naši verni zopet greše in čakajo posta, da se znova izpovedo, dobe odvezo, in potem znova greše. — *Radio.*

LOJZE IN CLEVELAND.

Lojze je strašno za Cleveland in proti Chicagu. Če ni avditorij poln, pa pravi, prav vam je, pa bi bili za Cleveland! Otvoritvena predstava društva "Ivan Cankar" je imela okrog 300 udeležencev. "Ivan Cankar" je clevelandsko društvo, in deluje na kulturnem polju v tej naselbini kakor nobeno. Kdo je kriv, če predstave in druge naše kulturne priredbe niso obiskane kot bi morale biti: Chicago, ali pa ljudje takega tipa, kakor je naš neslavni Lojze? — *Jerry Pengov.*

UGANKA.

Kaj je "jewish business"?

DRUGA PREDSTAVA "POROČNE NOČI" BO V SO. CHICAGU.

Dramski odsek kluba št. 1 vprizori na priredbi društva "Delavec" št. 8 SNPJ, v So. Chicagu dramo "Poročna noč" v nedeljo 6. novembra ob 3. popoldne v Hrvatskem domu, 96 cesta in Commercial Avenue. Vstopnina 50c. Po predstavi plesna zabava. Igral bo Peter Ahačičev orkester. Oglas bo priobčen v prihodnji številki.

RAZPRAVA O ČASOPISJU V KLUBU ŠT. 1 BO 28. OKTOBRA.

CHICAGO, ILL. — V petek 28. oktobra zvečer po seji kluba št. 1 bo s. Frank Zaitz s svojim referatom o slovenskem časopisju v Ameriki otvoril razpravo, katere se bodo lahko udeležili vsi. Vstop imajo tudi nečlani.

Seja se prične ob 8. zvečer. Na dnevnem redu bodo razna poročila ter volitve delegatov za konferenco v Waukeganu. — *P. O.*

Šampjon brez primere.

Ljudje se lahko še dolgo pričajo o Dempseyju in Tunneju ter njunem boju za prvenstvo, toda o Trinerjevem grenkem vinu ni nobene

nega dvoma, ker je priznan šampjon pri zdravljenju želodca. Ta blažilni laksativ že 38 let uspešno pobija želodčne neredne, kot neprebavo, slab tek, zaprtje, pline, in vsakdo ga hvali. "Cleveland, O., 21. sept. Trinerjevo grenko vino rabim okrog dvajset let in imam zelo dobro mnenje o njemu. Mrs. J. Samuel." Vrednost kupon v vsakem zavitku. Sezonske pomoči za vse, npr., Trinerjev Cough Sedative, Trinerjeve Cold Tablets in Trinerjev Liniment, poskusite jih! Če jih ne dobite pri vašem drugistu, pišite na Joseph Triner, Company, Chicago, Ill.

SODRUGOM V CLEVELANDU.

Seje kluba št. 27 JSZ. se vrše vsako drugo nedeljo dopoldne in četrtopopoldne v klubovih prostorih v Slov. narod. domu. Sodrug, prihajajte redno na seje in pridobivajte klubstvo novih članov, da bo mogel napraviti čim več na polju socialistične vzgoje in v borbi za naša prava.

BOŽIČNO POTOVANJE

V Jugoslavijo v spremstvu iskušenih spremljevalcev. Pridružite se mu tudi Vi, kajti imeli boste imenitno zabavo v družbi rojakov.

"MAJESTIC" odpluje 26. novembra v Cherbourg

"LEVIATHAN" odpluje 7. decembra v Cherbourg

"HAMBURG" odpluje 10. decembra v Hamburg

"ILE DE FRANCE" odpluje 10. decembra v Havre

"BERLIN" odpluje 10. decembra v Bremen.

Pomagamo Vam pri nabavi potrebnih listin. Zagotovite si prostor in pišite po informacije na naš paroplovni oddelek.

Pošiljamo denar v Jugoslavijo po najnižjih cenah.

KASPAR AMERICAN STATE BANK

1900 Blue Island Ave.,

Chicago, Ill.

Najstarša slovanska parobrodna pisarna v Chicagu.